

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Ludvíka Davida (soudce zpravodaj), soudkyně Kateřiny Šimáčkové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti **J. L.**, zastoupeného Mgr. Emanuelem Fuchsem, advokátem, AK se sídlem Polská 1716/54, Praha 2, proti usnesení **Nejvyššího soudu** ze dne 28. 6. 2017 č. j. 22 Cdo 5850/2016-546 a rozsudku **Městského soudu v Praze** ze dne 12. 5. 2016 č. j. 64 Co 16/2016-487, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a **Státního pozemkového úřadu a Římskokatolické farnosti u kostela Nanebevzetí Panny Marie Praha – Modřany** se sídlem K Dolům 31/5, Praha 5, zastoupené JUDr. Jakubem Křížem, Ph.D., advokátem, AK se sídlem Týnská 12, Praha 1, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017 č. j. 22 Cdo 5850/2016-546 a rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 12. 5. 2016 č. j. 64 Co 16/2016-487 bylo porušeno právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění:

I. Rekapitulace dosavadního průběhu řízení

1. Dne 21. 8. 1992 stěžovatel jako kupující uzavřel kupní smlouvu s Obvodním podnikem služeb v Praze 4, s. p. (dále také „státní podnik“). Na jejím základě se stal vlastníkem pozemků o výměře 45 m², zastavěná plocha a nádvoří, a o výměře 14 934 m², orná půda, zapsaných na listu vlastnictví č. XX, vedeném u Katastrálního úřadu pro hlavní město Prahu, katastrální pracoviště Praha, pro obec Praha a katastrální území Modřany. Stal se také vlastníkem stavby na pozemku, zapsané na listu vlastnictví č. XX pro stejné katastrální území, a dalších staveb na daných pozemcích, které však nepodléhaly zápisu do katastru nemovitostí (skleníky apod.). Stěžovatel na těchto pozemcích a v uvedených stavbách provozoval zahradnictví. S kupní smlouvou vyslovila potřebný souhlas Pražská komise pro privatizaci národního majetku i Ministerstvo pro správu národního majetku a jeho privatizaci. Kupní cena činila 751 242 Kčs. Obvodní soud pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) a Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) však s právní mocí v roce 2002 shledaly kupní smlouvu částečně neplatnou. Určily, že příslušné pozemky vlastní Česká republika - Pozemkový fond České republiky (později Státní pozemkový úřad; dále také „žalovaný“). Podle jejich názoru nemohl státní podnik v době uzavření smlouvy s danými pozemky disponovat.

2. V roce 2005 stěžovatel podal u obvodního soudu žalobu, ve které navrhoval přikázání pozemků žalovaného do svého vlastnictví za náhradu formou započtení vzájemných pohledávek. Obvodní soud žalobu stěžovatele zamítl. Tehdejší právní úprava soukromého práva neumožňovala takovou úpravu poměrů. Stavby stěžovatele na předmětných pozemcích by musely být neoprávněné. Stěžovatel navíc odmítl možnost spravedlivého řešení věci zřízením věcného břemene práva cesty k dotčeným stavbám. Obvodní soud dodal, že dané pozemky jsou historickým církevním majetkem. Proto je nelze až do přijetí zákonů o tomto

majetku podle blokačního ustanovení § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění tehdejších předpisů (dále jen „zákon o půdě“), převádět do vlastnictví jiných osob. Městský soud poté rozsudek obvodního soudu potvrdil a Nejvyšší soud odmítl následné dovolání stěžovatele.

3. Stěžovatel však podal ústavní stížnost, které Ústavní soud vyhověl nálezem sp. zn. I. ÚS 2166/10 ze dne 22. 2. 2011 (N 21/60 SbNU 215). Zrušil rozhodnutí obecných soudů, které se nevypořádaly s účelem a smyslem blokačního ustanovení. Ústavní soud ve své judikatuře dříve dovodil možnost „prolomení“ blokačního ustanovení v případě specifických okolností. Ve věci stěžovatele přitom specifické okolnosti nastaly a obecné soudy je zcela pominuly. Ignorovaly také povahu, účel a funkční propojení předmětných nemovitostí. Mezeru v právu, která v daném případě vznikla, bylo podle Ústavního soudu třeba zaplnit pomocí analogie. Jinak by stěžovatel neměl žádný efektivní prostředek ochrany svého vlastnického práva ke stavbám. Pokud formální vlastnické právo státu, navíc zeslabené legitimním očekáváním církve, kolidovalo s vlastnickým právem stěžovatele, pak bylo podle Ústavního soudu třeba poskytnout ochranu právu stěžovatele. Ústavní soud proto v dané věci shledal důvody pro „výjimečné prolomení blokace církevního majetku (...), když jejího účelu (...) a naplnění legitimního očekávání církve (...) může být dosaženo i jinými prostředky.“ (viz bod 30 citovaného nálezu). Doplnil, že „*maximou při volbě metod zmírnění křivd je nezpůsobení křivd nových, a to i na straně třetích osob. Vlastnické právo stěžovatele totiž vymezuje, resp. tvoří hranici pro domáhání se ochrany legitimního očekávání církve skrze naturální restituci.*“ (opět bod 30 citovaného nálezu).

4. Obvodní soud v novém rozhodnutí žalobě stěžovatele vyhověl a přikázal pozemky do jeho vlastnictví. Městský soud však na základě odvolání žalovaného žalobu zamítl. Uvedl, že Ústavní soud rozhodoval v době, kdy ještě nebyl součástí právního řádu zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o církevních restitucích“). Městský soud proto vzal v úvahu nárok na vydání daných pozemků, který uplatnila Římskokatolická farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie Praha – Modřany (dále jen „vedlejší účastnice“). Stěžovatel se pro absolutní neplatnost kupní smlouvy vlastníkem pozemků nikdy nestal. Konstituování jeho vlastnického práva by za uvedeného stavu bylo proti smyslu majetkového vyrovnání s církvemi. Zákon o církevních restitucích přitom preferuje naturální restituci. Vyhovění stěžovateli by představovalo nové prolomení omezených dispozic zakotvených v tomto zákoně. Stěžovatel navíc provozoval již jen velkoobchodní činnost a nerozporoval celkovou zchátralost svých staveb. Proto městský soud neshledal mimořádné okolnosti, pro které by měla ochrana vlastnického práva stěžovatele a jeho dobrá víra v zákonné jednání státu při uzavření kupní smlouvy převážit nad legitimním nárokem vedlejší účastnice na navrácení jejího původního majetku.

5. Stěžovatel napadl rozsudek městského soudu dovoláním. Nejvyšší soud ho však odmítl. Z nálezu Ústavního soudu podle něj nevyplývá, že obecné soudy mají stěžovateli vyhovět. Ústavní soud se sice vyslovil pro zaplnění mezery v právu na základě analogie. Nepředjímal ovšem konkrétní způsob vypořádání. Přijetí zákona o církevních restitucích vyžaduje jiné posouzení věci. Kromě toho z judikatury Nejvyššího soudu plyne, že analogie v případě, jako je ten stěžovatelův, není možná. Jeho stavby by musely být neoprávněné. Podle Nejvyššího soudu nejde o mezeru v zákoně. Městský soud zohlednil ústavní rozměr vlastnického práva stěžovatele a přesvědčivě vysvětlil, proč žalobu zamítl. Upřednostnění nároku vedlejší účastnice před nárokem osoby, která tvrzené vlastnické právo opírá o

skutečnosti nastalé až po přijetí zákona o půdě, odpovídá judikatuře Nejvyššího i Ústavního soudu. Závěr, podle kterého by současné vypořádání vztahů mezi stěžovatelem a žalovaným představovalo nepřípustný zásah do ústavně chráněného legitimního očekávání vedlejší účastnice, neodporuje nálezu Ústavního soudu v této věci. Úvaha Ústavního soudu o možném „prolomení“ blokačního ustanovení se netýkala zákona o církevních restitucích. Blokační ustanovení § 29 zákona o půdě představovalo časově neurčitou překážku pramenící z obecného a do značné míry nejistého závazku budoucího majetkového vypořádání s církvemi. Zákon o církevních restitucích však zakládá konkrétní vymahatelný nárok, který se nutně projevuje v míře legitimního očekávání vedlejší účastnice a míře poskytnuté ochrany.

II. Obsah ústavní stížnosti

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že městský soud zcela popřel předchozí náleze Ústavního soudu v této věci, který mimo jakoukoli pochybnost prolomil blokační ustanovení zákona o půdě. V důsledku toho nastolil zcela jinou situaci, na kterou nelze nahlížet pouze prismatem zákona o půdě. Obzvláště pokud Ústavní soud ve svém nálezu v době již tehdy očekávaného přijetí zákona o církevních restitucích uvedl, že lze za daných okolností vedlejší účastnici odkázat na finanční náhradu. Podle Ústavního soudu mělo být předmětem nového rozhodnutí ve věci porovnání práv stěžovatele a žalovaného jako správce majetku do eventuálního rozhodnutí o jeho vydání. Obecné soudy podřídily své rozhodnutí mechanickému a formálnímu výkladu zákona o církevních restitucích. Zcela zjevně se tím snažily legalizovat jejich předchozí názory ve věci, které Ústavní soud označil za nepřiléhavé a odporující právu stěžovatele vlastnit majetek. Městský soud a Nejvyšší soud stejně formalisticky jako v předchozím řízení a v rozporu s názorem Ústavního soudu nadřadily právo vedlejší účastnice nad stěžovatelovo právo vlastnit majetek.

7. Bez významu podle názoru stěžovatele není ani to, že dnešní soukromé právo předpokládá úpravu odlišných poměrů vlastníka stavby a pozemku. K odlišnosti vlastníka staveb a pozemků došlo zcela mimo vůli stěžovatele, přestože vždy jednal v dobré víře v platnost smluv, kterými vlastnické právo původně nabyt. Vždy řádně plnil své povinnosti. Stěžovatel v novém řízení prokázal dobrou víru při nabytí nemovitosti i neoddělitelnost pozemků a staveb, které dosud tvoří funkční jednotný celek, kde provozuje svou živnost. Prokázal také provedení investic. Tím naplnil Ústavním soudem předpokládaná kritéria, za nichž se mělo dostat ochrany jeho právu vlastnit majetek. Žalovaný ani vedlejší účastnice před obecnými soudy nic netvrdili, ani neprokazovali. Vedlejší účastnice ani netvrdila, že by sporné pozemky nezbytně potřebovala k vlastní církevní činnosti. Není proto sporu, že lze její nárok na restituci majetku uspokojit finanční náhradou, jak předvídal Ústavní soud a jak předpokládá zákon o církevních restitucích. Přílehavost tohoto řešení věci plyne i ze skutečnosti, že v době před převodem pozemků na stát přinášely tyto pozemky vedlejší účastnici toliko finanční profit z pronájmu. Neužívala je k vlastní církevní činnosti, ani je sama neobhospodařovala. Podstatné je, že pozemky spolu se stavbami nikdy neztratily vlastnosti, které umožňují jejich užívání v celku jako ekonomické jednotky.

III. Vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení

8. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že jde o otázku, zda je možné, aby se vlastník stavby zřízené na cizím pozemku mohl domáhat příkázání pozemků do svého vlastnictví na základě analogické aplikace zákona. To závisí na řešení obecné otázky, zda lze vydávat konstitutivní rozhodnutí na základě analogické aplikace zákona. Podle konstantní judikatury Nejvyššího soudu to možné není. V předchozím nálezu v této věci

Ústavní soud vyjádřil opačné řešení, které však není přesvědčivé. Nevyplývá z něj nárok stěžovatele na přikázání pozemku. Nález Ústavního soudu neobsahuje polemiku s nosnými důvody opačného právního názoru Nejvyššího soudu. Ústavní soud označuje zrušovaná rozhodnutí za „formalistická“ a výklad zákona za „mechanický“, aniž by se zabýval argumentací Nejvyššího soudu. Pokud se ve věci objevily takové okolnosti, které by z hlediska dobrých mravů svědčily ve prospěch stěžovatele, pak by je bylo možno řešit např. zamítnutím žaloby na vyklizení pozemku nebo jinou úpravou vztahů mezi vlastníkem pozemku a stěžovatelem, nikoliv přikázáním pozemku do jeho vlastnictví. Nová rozhodnutí obecných soudů respektují závěr Ústavního soudu pro tuto věc. Jen vycházejí z toho, že se právní úprava mezitím změnila. Vedlejší účastnice má ze zákona jasné právo na restituci. Takové právo stěžovatel nemá. Proto Nejvyšší soud navrhuje odmítnutí jeho ústavní stížnosti.

9. Žalovaný ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že stěžovatel nikdy nebyl vlastníkem předmětných pozemků. Konstituování jeho vlastnického práva by za uvedené situace bylo proti smyslu a účelu majetkového vyrovnání. Zákon o církevních restitucích navíc zakazuje jakoukoliv dispozici s věcmi z původního majetku církví. Smyslem zákazu je zabezpečit, aby rozsah majetku, který může být předmětem vydání, zůstal zachován a aby nedocházelo k zatěžování tohoto majetku právy třetích osob, které by působily i vůči oprávněným osobám. S tím koresponduje odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů k nálezu Ústavního soudu vydanému v projednávané věci. Ta hovoří o možném prolomení blokačního ustanovení, ovšem jen s ohledem na specifické případy jednotlivých vlastníků. Stěžovatele ale za vlastníka pozemku nelze považovat. Jak správně uvedl městský soud, zákon o církevních restitucích preferuje naturální restituci. Stěžovatelem požadované řešení by představovalo jen nové prolomení dispozic podle tohoto zákona. Žalovaný poté pro informaci doplnil, že restituční řízení bylo dne 3. 10. 2016 přerušeno až do rozhodnutí o ústavní stížnosti stěžovatele. Navrhuje však její zamítnutí.

10. Vedlejší účastnice považuje ústavní stížnost za nepřijatelnou, protože Ústavní soud o dané věci již rozhodl svým předchozím nálezem. Z jeho závazného názoru plyne pouze povinnost obecných soudů zvážit v kolizi stojící vlastnická práva. Obecné soudy této povinnosti dostaly. Legitimní očekávání vedlejší účastnice představuje zcela samostatné základní právo, které již je „ve hře“. Tím se nynější situace odlišuje od situace řešené předchozím nálezem Ústavního soudu. Mají-li se posuzovat „práva ve hře“, platí to také pro rozhodování Ústavního soudu o ústavní stížnosti stěžovatele. Vedlejší účastnice uplatnila svůj nárok na vydání předmětných nemovitostí. Jedná o její historický majetek. Při posuzování střetu tvrzeného vlastnického práva stěžovatele, opírajícího se o pouhou analogii zákona, a legitimního očekávání vedlejší účastnice na vydání svého historického majetku, opírající se o naprosto konkrétní vymahatelná ustanovení zákona o církevních restitucích, je nutno dát přednost ochraně vlastnického práva a legitimního očekávání vedlejší účastnice. Obecné soudy podle vedlejší účastnice neporušily právo stěžovatele na spravedlivý proces. Z těchto důvodů navrhuje odmítnutí či zamítnutí jeho ústavní stížnosti.

IV. Právní posouzení

11. Ústavní stížnost splňuje všechny požadované náležitosti a podmínky pro její projednání, které stanoví Ústava a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Po zvážení argumentace obsažené v ústavní stížnosti a obsahu napadených rozhodnutí i vyžádaného spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. V projednávané věci je klíčovou otázkou, zda městský soud a po něm Nejvyšší soud při vydání napadených rozhodnutí postupovaly v souladu s nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2166/10, který zrušil jejich předchozí rozhodnutí v téže věci. Jde tedy o to, zda tyto soudy porušily tzv. kasační závaznost nálezu Ústavního soudu či nikoliv.

13. Ke kasační závaznosti svých nálezů se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi vyslovil mnohokrát. Již v nálezu sp. zn. III. ÚS 425/97 ze dne 2. 4. 1998 (N 42/10 SbNU 285) výslovně uvedl, že vykonatelný náleze Ústavního soudu je závazný pro všechny orgány i osoby včetně samotného Ústavního soudu a zakládá nepominutelnou procesní překážku *rei iudicatae*, která brání jakémukoli dalšímu meritornímu přezkumu či přehodnocení věci. Názor, podle kterého je kasační závaznost nálezů Ústavního soudu závazností takřka absolutní, Ústavní soud pak potvrdil v řadě dalších rozhodnutí [viz např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 4/06 ze dne 20. 3. 2007 (N 54/44 SbNU 665), sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465) či sp. zn. IV. ÚS 1642/11 ze dne 8. 11. 2011 (N 191/63 SbNU 219)].

14. Požadavky na reflektování kasačního nálezu v následném rozhodnutí obecného soudu jsou výrazně přísnější, než je tomu v případě tzv. precedenční závaznosti. V případě precedenční závaznosti nálezů Ústavního soudu existuje možnost, aby obecný soud (ne)reflekoval jeho právní názory a v dobré víře předestřel konkurující úvahy, na jejichž základě započne s Ústavním soudem ústavněprávní justiční dialog. Kasační závaznost však lze reflektovat pouze bezpodmínečným respektováním nálezu Ústavního soudu. To pochopitelně platí jen za nezměněného skutkového stavu [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 467/98 ze dne 25. 2. 1999 (N 31/13 SbNU 221) či IV. ÚS 301/05]. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/06 ze dne 2. 6. 2009 (N 126/53 SbNU 577) Ústavní soud upřesnil: „*Prostor pro vedení věcného diskurzu Ústavního soudu s Nejvyšším správním soudem lze nalézat ve věci jiné, již předchází kasační náleze Ústavního soudu a jeho účinky podle čl. 89 odst. 2 Ústavy nebrání (...). Ústavní soud zdůrazňuje - a znovu opakuje - že primárně a bez výjimky trvá na právní závaznosti předchozího kasačního nálezu Ústavního soudu.*“ (viz body 46 a 54 citovaného nálezu). V řízení následujícím po kasačním nálezu proto není prostor pro úvahy o správnosti či úplnosti právního názoru, na němž se takový náleze zakládá. Toto pravidlo neplyne z přesvědčení Ústavního soudu o jeho vlastní neomylnosti. Odůvodňuje ho nutnost definitivně ukončit konkrétní spor a předejít nekonečnému soudnímu ping-pongu, který by neúměrně prodlužoval řízení, a tím porušoval právo účastníků na spravedlivý proces (srov. náleze sp. zn. IV. ÚS 1642/11).

15. Právě uvedené vyplývá ze samotné podstaty a účelu kasace v právním řádu (srov. náleze sp. zn. III. ÚS 467/98). K tomu se jednoznačně přiklání i odborná literatura. Ta dodává, že kasační závaznost rozhodnutí „*ustupuje tehdy, pokud nižší soud při dalším řízení zjistí fakta, kterými bude věc dostatečně odlišena od podoby, v níž byla předtím předložena instančně vyššímu soudu a na jejímž základě vyšší soud zaujal svůj právní názor. Pokud by byly odlišnosti dostatečně právně relevantní pro to, aby se daný právní názor vyššího soudu neuplatnil, nebyl by soud tímto názorem vázán.*“ (viz Bobek, M., Kühn, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2013. s. 105).

16. V projednávané věci lze za *ratio decidendi* předchozího nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2166/10 považovat zejména názor vyjádřený v jeho bodech 27 – 31. Zde Ústavní vytkl obecným soudům, že „*jejich závěr o vědomé mezeře v právu (...), kterou není možno zaplnit analogií (...), neodpovídá konkrétním okolnostem daného případu a vede ke stavu, kdy stěžovatel nemá žádný efektivní prostředek ochrany svého vlastnického práva ke stavbám (...).*“ Dodal, že „*existence zákonné překážky (...) převodu nemůže jít k tíži jednotlivce, který*

zcela oprávněně důvěřoval ve správnost postupu státu (...), neboť platí zásada, že stát objektivně zná své právo.“ Ústavní soud zdůrazňoval, že „stěžovatel jako někdejší nájemce a provozovatel v dobré víře zprivatizoval předmětné zahradnictví, což bylo posvěceno řadou státních orgánů (...). K rozdělení vlastnictví k pozemkům a stavbám došlo až následným (po více než 7 letech) prohlášením kupní smlouvy v rozsahu převodu pozemků za absolutně neplatnou, neboť v době jejich prodeje nebyl prodávající oprávněn s nimi disponovat (...). Stěžovatel, který se po celou dobu choval právně souladným a obezřetným způsobem, se tak ne svou vinou, nýbrž jednáním orgánů státu (...), dostal do situace, kdy mu právní řád neposkytuje efektivní možnost ochrany jeho vlastnických práv, případně jejich výkonu“ (viz body 27-29).

17. Za jádro právního názoru Ústavního soudu lze pak označit následující pasáže: „*V daném případě proti sobě stojí vlastnické právo státu (...), jehož obsahem je pouze formální správa (...) předmětných pozemků, a vlastnické právo stěžovatele ke stavbám funkčně s nimi provázaným, neboť existence jednoho zároveň významně snižuje ekonomickou a užitnou hodnotu druhého. Tato dvě konkurující si formálně rovná vlastnická práva však mají zcela odlišný obsah. Za situace, kdy formální vlastnické právo státu (...) navíc zeslabené v daném případě legitimním očekáváním církve na majetkové vypořádání (...), je v kolizi s reálným vlastnickým právem stěžovatele jako právem základním, je dle přesvědčení Ústavního soudu namíste poskytnout ochranu vlastnickému právu stěžovatele. Stát (...) se nemůže dovolávat ochrany vlastnictví k pozemkům, neboť svými úkony (...) kolizi práv přivodil. Shora uvedené specifické okolnosti případu (...) také odůvodňují (...) výjimečné prolomení blokace církevního majetku (...), když jejího účelu (...) a naplnění legitimního očekávání církve (...) může být dosaženo i jinými prostředky. Nadto (...) je maximou při volbě metod zmírnění křivd nezpůsobení křivd nových, a to i na straně třetích osob. Vlastnické právo stěžovatele totiž vymezuje, resp. tvoří hranici pro domáhání se ochrany legitimního očekávání církve skrze naturální restituci. (...) Lze tedy uzavřít, že obecné soudy při rozhodování dané věci zcela přehlédly existenci vlastnického práva stěžovatele, jehož ochranu měly vážít, stejně jako zvažovat ochranu vlastnického práva státu (...). Přitom z důvodů výše uvedených, reflektujících konkrétní okolnosti případu, bylo namíste poskytnout ochranu základnímu vlastnickému právu stěžovatele, a to skrze analogickou aplikaci příslušných ustanovení OZ, jimž prozařují základní práva do interpretace a aplikace podústavního práva tak, aby výsledné rozhodnutí bylo možno vnímat jako spravedlivé z hlediska vyvážené ochrany základních práv dotčených subjektů.“*

18. Nejvyšší soud v napadeném usnesení (i ve vyjádření k ústavní stížnosti) v první řadě nerozlišil výše popsaný rozdíl mezi kasační závazností a precedenční závazností nálezů Ústavního soudu. Jeho polemika s nálezem sp. zn. I. ÚS 2166/10 v této konkrétní věci by mohla padnout na úrodnou půdu všude jinde kromě této konkrétní věci. Zde naopak své místo neměla. Ústavní soud vyložil soukromé právo způsobem, který by vedl k ochraně ústavně zaručených práv stěžovatele. Výslovně uvedl, že bylo namíste poskytnout ochranu základnímu vlastnickému právu stěžovatele skrze analogickou aplikaci příslušných soukromoprávních ustanovení. Nejvyšší soud poté odmítl následovat názor Ústavního soudu s argumentem, že jeho vlastní judikatura Ústavním soudem požadovanou analogii neumožňuje. Tím však nerespektoval kasační závaznost předmětného nálezu.

19. Nejvyšší soud i městský soud pak pochybily, pokud nabyly dojmu, že je nález Ústavního soudu v této věci již neváže kvůli přijetí zákona o církevních restitucích. Tato skutečnost ve světle výše uvedeného doktrinárního názoru (viz bod 17) dostatečně neodlišuje podobu této věci od podoby, ve které ji předtím posuzoval Ústavní soud a na jejímž základě

zaujal svůj právní názor. Nejde o dostatečně právně relevantní odlišnost pro to, aby se daný právní názor Ústavního soudu neuplatnil a obecné soudy tímto názorem již nebyly vázány. Ústavní soud naopak v rámci výtky směřované obecným soudům, že se nedostatečně zabývaly smyslem a účelem blokačního ustanovení, stejně jako již jeho starší judikatura vědomě pracoval s tím, že zákon, jakým se později stal zákon o církevních restitucích, bude v budoucnu přijat (viz body 21-24 daného nálezu). Od toho se odvíjela jeho argumentace a závěry, které přijal navzdory budoucímu zákonnému vyrovnání s církvemi. Výchozí skutková situace se tedy nezměnila a přijetí zákona o církevních restitucích nepředstavovalo pro tuto konkrétní věc zlom, který by mohl vést k odklonu od právního názoru Ústavního soudu.

20. Městský soud i Nejvyšší soud pak zejména odhlédly od výše zvýrazněného závěru Ústavního soudu, podle kterého „[v]lastnické právo stěžovatele (...) vymezuje, resp. tvoří hranici pro domáhání se ochrany legitimního očekávání církve skrze naturální restituci.“ Ústavní soud se tedy do budoucna vyslovil i k řešení střetu práv stěžovatele a vedlejší účastnice. Oba soudy ho však vyhodnotily opačně. Ústavní soud přitom zdůraznil, že účelu blokace církevního majetku lze dosáhnout i jinými prostředky, mezi kterými uvedl kromě restituce naturální i restituci relativní, resp. kombinaci obou těchto prostředků. Městský soud a Nejvyšší soud tak nectily závěr Ústavního soudu, že je v této namístě poskytnout ochranu vlastnickému právu stěžovatele, pokud koliduje s formálním vlastnickým právem státu zeslabeným legitimním očekáváním církve na majetkové vypořádání. Nezhlednily připomenutí Ústavního soudu, že maximou při volbě metod zmírnění křivd je nezpůsobení křivd nových, a to i na straně třetích osob. Tím oba soudy podle Ústavního soudu nerespektovaly kasační závaznost jeho nálezu, čímž porušily práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

21. Nad rámec uvedeného Ústavní soud doplňuje, že závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 2166/10 v principiální rovině zesiluje i pozdější judikatura Evropského soudu pro lidská práva, zejména rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Žáková proti České republice* (3. 10. 2013, stížnost č. 2000/09). Štrasburský soud v něm mj. uvedl, že „rizika plynoucí z pochybení státních orgánů musí nést stát a tyto omyly nelze napravovat na úkor dotčených jednotlivců, zejména pokud není v sázce žádný jiný protichůdný soukromý zájem (...). Stěžovatelka, která jednala (...) v dobré víře, že je vlastníkem pozemků, by neměla být postihována za přehlédnutí správních orgánů.“ (§ 93 citovaného rozsudku). Zde sice protichůdný zájem vedlejší účastnice existuje, ale nálezu sp. zn. I. ÚS 2166/10 sám zmiňuje, že končí tam, kde začíná porušené ústavně zaručené právo stěžovatele na ochranu jeho vlastnictví. Stát jako „viník“ vzniklé situace by proto za ni měl nést plnou odpovědnost vůči všem subjektům, jejichž práva zkrátil svým chybným postupem. Přikázání pozemku do vlastnictví stěžovatele a relativní restituce vedlejší účastnici (včetně náhrady případně vzniklé škody na straně obou) by proto podle Ústavního soudu mohlo představovat spravedlivé řešení tohoto již bezmála třináctiletého příběhu.

V. Závěr

22. Ústavní soud z výše uvedených důvodů tedy vyhověl ústavní stížnosti stěžovatele a zrušil usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017 č. j. 22 Cdo 5850/2016-456 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 5. 2016 č. j. 64 Co 16/2016-487. Věc se proto vrací k Městskému soudu v Praze k novému projednání [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Městský soud v Praze je v dalším řízení vázán právním názorem Ústavního soudu. Bude muset znovu posoudit odvolání žalovaného proti rozsudku obvodního soudu a s náležitým odůvodněním, respektujícím závěry tohoto nálezu, o něm rozhodnout.

23. Ústavní soud nicméně zdůrazňuje, že tato věc je silně skutkově podmíněna svými výjimečnými okolnostmi, které doprovází důsledky nálezu sp. zn. I. ÚS 2166/10, jenž v tomto jedinečně konkrétním případě akcentoval zejména dosažení individuální spravedlnosti vůči stěžovateli.

24. Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti bez nařízení jednání, neboť dospěl k závěru, že by od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 24. dubna 2018

Ludvík David
předseda senátu